

SAMFUNDET
FÖR
NORDISKA MUSEETS
FRÄMJANDE.
1891 och 1892.

*Det frö må spira vida,
som föll i edra bröst,
och mana sent och tida
med Sverges egen röst.*

CARL SNOILSKY.

MEDDELANDEN,
UTGIFNA
AF
ARTUR HAZELIUS,
SAMFUNDETS SEKRETERARE.

STOCKHOLM 1894.
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

3.

Skildringer

af

seder og skikke i Vang, Valders i Norge

omkring år 1860.

Ur Nordiska museets arkiv.

1.

Barnedåb.

Såsnart barnet var født, blev det vasket med vand, hvori var neddyppet gloende kul, påklædtes, hvorhos en bitte liden saks af stål blev stukken ind i lindklæderne, et sølvspænde fastgjort ovenover brystet, og for at den lille kunde have flest muligheder til at blive et dygtigt menneske, lagdes en bog, en pen og en sølvmynt i dets højre hånd.

Lysmoderen¹ tog derpå en brödsrule, satte ild i den, og med samme ført i ring om barnets legeme blev den tilsidst stukken ind i svöbet ved fodsålerne. Disse foretag, der hver for sig svarede til sin hensigt, var aldeles nødvendige, for at den lille hedningen kunde være bevaret fra onde magters indflydelse og fra at blive forbyttet med bergtroidets eller huldrens afkom, inden han eller hun gennem dåben kunde blive et Guds barn og således af Gud selv beskyttet.

Dåbshandlingen foregik altid i kirken på en söndag efter endt gudstjeneste. Der måtte mindst fem faddere være tilstede, som vidner

¹ Den kvinde, der forrettede som jordemoder.

på at dåben forrettedes efter den rituelle befaling. Og som den fornemste blandt faddrene var i hvert fald gudmoderen, der, foruden at hun frembar og holdt barnet over døbefonten, tillige var den første i rækken af de tre—fire mødre, som fulgte barselkonen »atti kjerka», og som derfor benævnedes indgangskoner.

Dette »atti kjerka» foregik på den måde, at indgangskonerne den dag ei fik lov at gå ind den almindelige dør til kirken, men isteden derfor måtte gå helt bag denne, og ind i sakristiet, der umiddelbart førte til en indgangsdør bag kirkens alter.

Var der på en og samme dag mange børn til dåben og som følge deraf mange indgangskoner og mange faddere forøvrigt, kunde det forvolde bryderi og rangskille til det yderste. Thi såsnart indgangskonerne kom sammen, veiedes og måledes både på kryds og tvers den sociale og økonomiske anseelse, og når så endelig et resultat kom istand, tog disse tapre stridsmødre plads fra nummer først til nummer sidst på bænken i sakristiet, hvori præsten umiddelbart før gudstjenestens åbning ved en ubegribelig svær tale hellegede og rensede mødrene efter en lykkelig og vel overstået barselseng. Og når så talen var tilende, løftede han med et lydeligt smæk dørklinken til varsel om, at da fik klokkeren begynde på salmen for indgangskonerne, som i fuld rangorden tren ind i kirken dels med forgrædte øine over den ubegribelige tale fra kort forud, og dels med en liden skjelmsk mine om, at rangeringen kanske ikke var så heldig truffen enda. Såsnart prediken var endt, kom klokkeren frem i kordøren sigende: »Værsgo kom frem med børnene — de øvrige faddere får også komme frem.»

Nöiagtig svarende til den tidligere indtagne rangorden i sakristiet, indtager hver sin plads på kirkegulvet, og en for en af gudmødrene med barnet holdt på armen og ellers ved behørig betjening af en fadderpige træder ind i en liden forskansning om døbefonten, hvor præsten altså forretter den egentlige dåbshandling, efterhvert som gudmødrene indfinder sig med barnet. Når dåbshandlingen er tilende, indtager præsten sin plads foran alteret. Samtidig har indgangskonerne, fadderkonerne og fadderpigerne lidt travelt med at blinke med ene øiet, knibe hverandre i skjørtet, indtil endelig fuld

rangorden atter er kommen istand. I rad triner de med et vældigt halvt sammenlagt törklæde på venstre arm, og offerpengene i höire hånd omkring alteret, standser så lidt, og med et buk, der i dybde gjerne er lidt formeget eller lidt forlidet afpasset, fremlægger hver især en sølv- eller kobberpenge, alt efter stand og stilling hos de forældre, hvis barn da var døbt.

Fik så præsten i det tilfælde mange sølvpenge, kunde han stå der med et ansigt rundt og lyst som en måne, småglyttende og venligt bukkende til hver især, men faldt der blot kobbermynt, se da kunde han være lidt grættet, og bukkede derhos så svagt, at hårlokken bag i nakken næppe synlig rørtes.

Gjordes blot et lidet barselgilde, blev fadderne og indgangskonerne budne ind i drengestuen på præstegården, og der beværtet med brændevin og vaffelbröd, men dersom gildet faldt i større målestok, var ikke alene fadderne og indgangskonerne men slægt og venner forövrigt budne hjem på middag, ja, på to—tre dages gjæstebud.

Såsnart middagsmåltidet var endt, istemte folinerne, og dansen begyndte, særlig af de unge, og fortsattes vekselvis til langt ud på natten. Alt imellem blev der frembudt öl og brændevin. Men på andre dagen, umiddelbart efter middagsmåltidet, lod kjögemesteren »falde ord» om, at da man havde levet godt i et par dage, og da meningen desforuden var den, at ingen blev jaget bort fra hvad huset formåede, men enhver fremdeles fik fornöie sig som tidligere — måtte man forunde vært og værtinde en liden lykkepenge.

Der var altid nogen bland slægt og venner, som i velforstået interesse höit og lydeligt gav bifald til den skete opfordring, og om kort var vært og værtinde placeret i höisædet foran et stort tinfad, hvorpå hver især af gjæsterne lagde en pengegave, hvis störrelse i regelen var afpasset efter stand og stilling, og hvad nært slægtskab kunde betinge.

Videre fortsattes med musik og dans, öl og brændevin, mad og fornöielser, indtil der på tredie dags aften sagdes farvel, og enhver drog hjem til sit.

2.

Trolovelse og bryllup.

Var det en rigtig vakker gut og pige, som »talte for sig selv», brugtes ikke foretalsmand, men det blev helt og holdent de to's sag at bestemme forlovelsen, forsåvidt som forældrenes samtykke kunde påregnes.

Det var således stående skik blandt de unge gutter, at de hver lørdagskveld gik i flok og følge fra hus til hus for at gjøre sine jevnlige, de unge piger, en visit, så at på den måde opkom fortroligheder, der om kortere eller længere ledede til virkelig trolovelse og ægteskab.

Det hørte til sjeldenheder, at de forlovede lagde en plan for livet, i henseende til om de egentlig passede for hinanden, og ej heller agtedes tilbørligt på, hvad enten betingelserne for det materielle udkomme og opdragergjerningen var tilstede eller ei. Vistnok var det så, at blandt gårdbrugerstanden var der strenge fordringer i henseende til, hvorvidt den tilkommende husmoder bragte en medgift svarende til hans, med hvem hun skulde »smelte sammen». Men om hun var 17—18 eller 30 år gammel, og om hun overhovedet kunde tilfredsstille de fordringer, som uvilkårlig melder sig overfor begrebet en smuk og bra husmoder, se det fik ældste gårdmandssønnen ikke lægge videre vegt på. »Gamle far» vilde nu engang for alle, at sønnen skulde tage en hustru, som bragte ham penge og »heimafyld», d. v. s. bortimod 1,000 spdr. (4,000 kr.) i penge, hest, flere kjör og mange hestelæs brugsgjenstande, sengklæder og madvarer til at sætte bo med — hjalp ikke, om sønnen ingen ædel lyst havde til hende, med hvem han skulde dele livets sorger og glæder.

Blandt arbeidere og husmænd stilledes fordringerne overfor det rent materielle ikke så strengt; thi foruden det, at de fra barnsben af var vant til at leve sparsomt, så havde klokkerskolemesteren lært dem, at der altid »blir en råd til de mange munde», uden med tilbørlig vegt at forklare, at det er stor forskjøl på den måde, hvorpå

vor Herre sørger for mennesket og skabningen forøvrigt. Således stiftedes trolovelser og ægteskaber blandt denne klasse mennesker uden nogen videre omtanke og indlæg fra forældrenes side.

Ved St. Hans tider, da hægebirkerne grønnedes, hægbuskens blomster fyldte luften med vellugt, og fuglesang lød fra dal og fjeld, da var tiden netop inde til at skynde på med forberedelser til bryllup.

Gjaldt det et større lag, da måtte der anskaffes 150 liter brændevin, 20 liter sprit, 300 til 400 liter hjemmebrygget öl, kjød, smør, ludefisk og kagebrød i overflod.

Til brud og brudgom måtte forfærdiges flere nye sæt klæder fra top til tå, og noget lignende gjaldt for de mange brudepiger og bryllupsgjæster forøvrigt, så at på den tid var det i høieste grad travelt for skrædder og skomager at blive færdige med lovet arbeide tidsnok for brylluppet. Foruden det at de måtte have sine kunder tilfredsstillet, var de også gjerne første klasses fiolinspillere og hallingdansere og som sådanne selvskrevne bryllupsgjæster i ethvert lag.

Når så alle forberedelser til et prægtigt bryllupsgilde var truffet, da måtte brudgommen, en sådan otte dages tid før brylluppet, »ride fæsting», d. v. s. han red i flere dage på en statelig opsadlet hest rundt i bygden, og tildels udenom sognet, for at bede bryllupsgjæster. Med en for anledningen jernbeslået ridepisk — oksepeis kaldet — slog han på dørklinken til hvert et hus, som hans besøg gjaldt, og i samme øieblik måtte først husbonden og dernæst alle husets folk forøvrigt ud på dørhellen. Idet fæstingen rakte hånden frem til »goddag og tak for sidst», fremsagde han for hver enkelt og under gjensidige håndtryk følgende bryllupsbøn:

»Eg har ein venle bö og begjæring te de, um du vil væra so snil, idag otte daga te, koma te min værfars hus, og sita te bors med andre goe vene, og taka te takkö med den del so Gud forunt os, thi, sosant Gud gjev meg liv og helse ska eg på liknande måte tenö de elder dine igjen.»

Efter at enhver især havde takket for indbydelsen, samt lykønsket med dagen, gik husbonden til staburet, og der fandt han ud et gildt bukkelår, — var han nære skylding til brud eller brudgom,

toges et okselår, — bandt samme fast bag sadelen, og på denne måde fortsatte fæstingen sin færd, indtil han træt og sliten ved titiden red hjem med kanske de 50 spegelår på hver side af sadelen.¹

Allerede tidlig på morgenen den første bryllupsdag var bryllups-
huset festlig udstyret.

Fiolinspillerne stemte kjækt sine hardangerfoliner, og ved bue-
strøg, der ene kan læres af musikens gudinde, gled præludierne ved
underfulde moltoner bort i et enkelt strøg på bassen for så i
samme öieblik at fare lös på en spring-halling eller bondelåt.

Henimod middagstid indfandt bryllupsgjæsterne sig, dels enkelt-
vis og dels i flok og følge, og da samtlige brudekoner og brudepiger
havde »sending til laget», var det kjøkkenpigernes pligt at møde
frem på tunet for at tage disse sager i forvaring. Kjögemesteren,
med brændevinsflasken i den ene hånd og to til tre drammeglas
mellem fingrene i den anden, skjænkte fortvæk brændevin samt bød
gjæsterne velkomne til bryllups og laget til: »Værsgo gå ind.»

Imidlertid havde første brudekone og første brudepiger det travelt
med at »klæ brua»² i höröd kjole og kappe, der var bræmmet
med sort flöiel og ovenpå besat med firkantede sølvspænder, hvori
glindsende löv hang dinglende over skulderne. Et massivt sølvbælte
spændtes om livet, en sølvkjæde med tilhørende kors og stjærner
lagdes om halsen, og tilsidst blev den med sølv og glindsende stene
rigt smykkede brudekrone sat på brudens hoved.

Nu indfandt brudesvenden sig, og ved foretræde af første spil-
lemand, der spillede brudelåten, tog han bruden ved hånden, førte

¹ At dette var en anstrengende og på sin vis ydmygende færd er let at forstå. Selv har jeg, på 17—18 års alderen, for en dag praktiseret »ride fæsting». Men ihvorvel jeg i giftespørgsmålet var mine foresatte lydig til det alleryderste, var jeg dog »stiv som stål» da det gjaldt *fortsættelsen* »ride fæsting», og jeg föler mig overbevist om, at hvis min skolelærer, Jörgen Gullikson, som blot to-tre år forud havde dimitteret mig til konfirmation, og som derfor holdt af mig og jeg af ham, ikke var kommet mig til undsætning, skulde der endnu ikke *fuldtud* være budet til mit bryllup, endskjønt det er tretti år siden jeg indgik ægteskab. Jeg syntes nemlig, at det var så meningsløst atter og atter at oprippe den lange bryllupsbön, og så var det så ydmygende dette med de mange spegelår.

² Brudedragten udlåntes altid af nogen, som havde taget den i arv fra sine forfædre.

hende ind i brudehuset, og idet han gjorde en liden undskyldning for sig i anledning af »kanske at være lidt sent ude«, fik han ikke-destomindre med brudgommens og gjæsternes samtykke tre spring-danse på rad med bruden. Derefter overgav han bruden til brudgommen, hvorefter disse begge tog plads i höisædet, mens gjæsterne allerede forud var bænkedes rundtomkring de rigt dækkede borde.

Såsnart måltidet var tilende, satte hele brudeskaren sig i bevægelse for præcis kl. 4 e. m. at være tilstede ved kirken, hvor vielsen altid foregik. Tre stateligt opsadlede heste førtes frem til dörpallen, brud og brudgom og første spillemænd steg op i sadelen, mens brudesvenden tog plads bagved bruden og hos spillemændene ligeledes dennes rideassistent. Om få öieblikke var samtlige bryllupsgjæster sat til hest, og under fiolinens klang og glædestrålende ansigter drog hele skaren, med brud og brudgom og spillemænd i spidsen, afsted til kirken.

Imedens brudgommen samt et par mænd af hans nærmeste slægt gik ind til han »far sjöl» for end yderlige at gjentage ærbødigst begjær om vielse og derhos erlægge forskudsbetaling fra 12 til 50 kr. for vielsen, tog brudefølget sig en »svingom» ude i det frie.

Nogen af bryllupsfølget melder:

»Far sjöl kommer!»

Fiolinen faldt med et ind i brudelåten, brudesvenden tog bruden ved hånden og førte hende foran skaren ind i kirken, mens præsten, klokkeren, brudgommen samt de tvende mænd gik sagte bagefter.

Vielsen, der i dybde, höide og brede var så nogenlunde afpasset efter pengenes antal, påhørtes med spændt opmærksomhed af de tilstedeværende.

Hjemfarten skete på lignende måde som reisen til kirken. Under indtrædelsen i bryllupshuset ræktes brudgommen en skål öl, og bruden fik en skål melk, hvorhos de to, som nu var blevet et, tog plads i höisædet. Dette skulde hjemle brudeparret lykke til nödtörftig underhold i fremtids dage. Bordene, som nu stod dugede og uden forskjel dækkede fra överst til nederst, påkaldte visselig gjæsternes appetit, men desuagtet fik kjögemesteren og hans personale

det travelt med at trække gjæsterne til bords. Thi nu var det, at stand og stilling, såvel fra kjøgemesterens side som fra gjæsternes beskedne holdning overfor hverandre indbyrdes, skulde veies og måles både på kryds og på tvers, og omendskjönt det til kjøgemesterens ros må siges, at han havde en såre skarp følelse, og derhos var vel bevandret i rangskille, var det dog umuligt i dette såvelsom i ethvert andet tilfælde at få f. eks. tre til at udgøre fire og omvendt. Alligevel greiede han det utrolig hurtig. Han kjendte nu engang så godt alle kunstgreb for at få såret ærgjærrighed tilfredsstillet, at skylden ikke rigtig kunde tillægges ham, selv om det under stridens hede gik så galt, at nummer tre fik fir'ens eller fem'ens plads o. s. v.

Ingen måtte da undres på, at kjøgemesteren appellerede til en smule orden og god bordskik blandt de tildels halv- eller helberusede og stöiende gjæster. Desårsag stillede han sig jemt med brudgom og brud, og med et hvast slag i skabet skaffede han sig lyd. — Med et blev det stille som i graven.

Med dæmpet stemme og en besynderlig værdighed henvendte han til gjæsterne: »Alles öine vogter på dig, Herre» o. s. v., sang derpå et par salmevers, samt ønskede gjæsterne velkomne til bords. »Gud signe jer spisen», lagde han til.

Retter på retter bares ind af kjøkkenpigerne og sattes på bordene, brændevin og öl skikkedes fra hånd til hånd, og tilsidst kom sendingene: flødegröd, smörgröd, sagogröd, risgrryngröd o. s. v., hvilke gode sager under gjæsternes i munden på hverandre uafsladelige »tak for god gröd» prøvede deres appetit til det yderste.

Kjøgemesteren slog atter til lyd, og i det han i ærbødige ordelag forhørte sig, om gjæsterne havde fået mad og drikke til behag, gav samtlige det svar, at forsyningen var udmærket, og at det var bedst at »kåma framat ifrå bore». Kjøgemesteren sang derpå et par salmevers og henvendte til gjæsterne: »Takker Herren, thi han er god» o. s. v. — »Velbekomme jer spisen», lagde han til.

Bordene ryddegjordes, sattes tilside, og dansen begyndte på ny frisk. Ungdommen syntes ligesom at have taget patent på springdans, men de femti-seksti og tildels de sytti-ottiarige mænd og koner boltrede sig i den såkaldte bondedans, og indimellem disse forskjellige

danse blev en for en af hallingdanserne kaldt frem til kapseænd og kunstige spring, og i det såkaldte hallingkast svingede de foden fra tre til fem alen høit.

Ikke förend langt ud på natten gik gjæsterne hjem. Men de, som boede langveis borte, blev i flok og følge budne seng dels på bryllupsgården og dels hos naboerne, og det kunde vel hende, at en slig tilstelling som denne, faldt svært beleilig for de unge gutter og piger, som fik have det så inderlig morsomt ved at være sammen.

Tidlig den næste morgen, endnu förend gjæsterne var oppe af sengen, kom et par af kjøgemesterens tjenerpersonale til de steder, hvor bryllupsgjæsterne var indkvarterede. I hver sin kurv havde de et traktement, og efter at have beværtet gjæsterne og samtlige husets beboere med et par drammer brændevin og »noget at bide i» samt önsket vedkommende »velkomne til laget» igjen, begav de sig i samme ærinde fra hus til hus, indtil samtlige kjøgemesterens ud-sendinge efter sluttet forretning traf sammen på et og samme sted.

Henimod middagstid var samtlige gjæster tilstede i bryllupsgården, hvor lignende beværtning som fra fordagen udbödes, men også med den forskjel, at kjøgemesteren og brudesvenden fik en meget vigtig rolle at udföre, hvorhos gjæsterne, til fælles behag, gav brudgom og brud en lykkepenge. I den anledning bænkedes i fuld rangorden den ældre del af gjæsterne ved langbordet, der rak fra höisædet til henimod en bænk ved den modsatte væg i stuen. Brudgommen, hans fader og moder samt kjøgemesteren tog plads i höisædet, mens bruden, hendes fader og moder samt brudesvenden fik plads ved den modsatte ende af bordet. Kjøgemesteren¹, der ved en gribende tale henlede brudeparets og gjæsternes opmærk-

¹ Hermed menes den for endel år siden afdöde *Anders Vang*. Han havde været kjøgemester i 145 bryllupper, 102 barseler, 308 begravelser og almueskolelærer i 30 år. Derhos var han en mand, som i kundskaber og ändsretning stod langt forud for sin tid. Han dyrkede ideen; ved hans stræv vokste mange græsstrå op af det dödes rige; han havde trofast opfattet ordene »lyssna till den granens susning, vid hvars rot ditt bo är fästadt», og derfor skrev han i sine sidste leveår en liden bog »Reglo og rispo ifrå Valdris». Men det meste og bedste af hans literære arbeide, 160 tætskrevne

somhed på det skjönnede og ædle ved ægteskabet, undlod heller ikke at streife den alvorlige og ansvarsfulde del af samme, og til sidst appellerede han til brudesvendens og gjæsternes agtpågivenhed i udførelsen af at *skille for skålerne*, hvortil nedenstående sang dannede et forspil til skåltalerne og den vittige skjemt, som ved muntre indkast fra gjæsternes side faldt mellem kjøgemesteren og brudesvenden.

Kjøgemesteren synger:

Giv mig lyd, så vil jeg sjunge
brudgommen en æressang.

Brudesvenden:

Jeg har også maul og tunge,
svare vil jeg dig en gang.

Kjøgemesteren:

Hvorledes stemmer du da i?

Brudesvenden:

Brudens sang med harmoni.

Kjøgemesteren:

Se, min herre han er dydig,
som er sagt om Abraham.

Brudesvenden:

Da er hun som Sara dydig,
gjører ei sin herre skam.

Kjøgemesteren:

Manden er den førstegrøde
til at avle børn små.

Brudesvenden:

Så skal kvinden dennem føde,
derfor er hun lige nær.

ark, er gået tabt. Han fortalte mig mangen gang, at hvad der i disse 160 ark var samlet af sagn og skikke fra folkelivet, ikke længer er at få tag i, thi de var, sagde han, forlængst sovnet ind i traditionens skjød, og videre: »Mine kjære 160 ark lånte jeg til en præst, der flyttede til Östfinmarken, og har senere ikke fået dem tilbage.» I taknemmelig erindring har valdersfolket sat hin afdøde mand en mindesten, der har følgende inskrift: ANDRIS VANG F. $27\frac{1}{6}$ 1795. D. $3\frac{3}{10}$ 1877. Fil. 4, 4. Pro literis et schola. Reist taa Valdriso.

Kjögemesteren:

Det er mit og alles ja!

Brudesvenden:

Tak da Gud, som sammenföied
brudgom med sin brud!

Kjögemesteren:

Jeg dem önsker: Glad, fornöiet,
leve maa hel glad i Gud.

Umiddelbart derpå udbragte kjögemesteren brudgommens skål — denne skål adresseredes til brudesvenden —, og idet han fyldte et stort sølvbæger med brændevin og rakte det frem til omløb blandt gjæsterne, fremholdt han, at brudgommen havde gård og grund med så og så mange skyld-daler, 2 heste, 5 kjör, 10 får at byde sin brud til sameie — han havde brudgommens fader for sine ord og löfter, lagde han til med en vis stolthed.

På brudens vegne takkede brudesvenden for den udbragte skål og for löftet, og idet at han gjentagende fyldte sølvbægeret med brændevin og lod det pånyt passere blandt gjæsterne, holdt han følgende skåltale:

»So eg sang ista, er bruden ikkje nogen skarvefille, skul eg tru. Far hennes siter her, o eg har han fyr kvat eg seiar o lovar! Ho eig no bortimot eit tusind norske speisidalar, upreid sæng, hest o sal, fem kjyr (var det inkji so, hviskede han sagte til brudens fader, som sad nærvæd), tjuge gjeiter, tjuge kjeillinga, tjuge får, me lam te, fire feitsvin, ti høner o ein hane atte på — no veta de dæ!» lagde han til med et stolt kast på nakken.

Brudesvenden förte derpå bruden op til brudgommen i höisædet, foran hvilket et stort tinfad anbragtes, og deri lagde da hver især af gjæsterne en pengegave.

Atter musik og dans, mad og drikke i samfulde tre til fire dage. Men tredie bryllupsdag, som tillige var »stabbedag», blev gruelig morsom for de unge gutter og piger. I den anledning blev en stor hugstamme sat midt på gulvet, tre spillemænd på krakken ret foran spillede springdans, så at det knakede i tag og vægge, to betjente, med hver sit messingfad i hånden og en tintallerken i den anden,

slår takt til de muntre toner, og efter at først brudgom og brud og dernæst turvis mænd og koner har steget op på stabben, fået den reglementerede dram sprit samt lagt en »spillepenge» i de to be-tjentes messingfåde og dernæst fået en spring- eller bondedans — da er det, at de unge gutter og piger, som i disse glade bryllups-dage slet ikke har brug for »foretalsman», parvis skal op på stabben, og var det derfor greit som at to og to er fire, at hver og en vilde have »sin rette», thi ellers kunde han Anton og han Ola, hun Anne og Karen »få vont» — det kunde blive, som jenten sagde:

»Tæk ho Anne tå meg han Ola so döir eg.»

3.

Begravelse.

Når en person døde, sendtes straks bud til den nærmestboende snedker, der omtrent betragtede det som sin pligt at indfinde sig på stedet og der forfærdige ligkisten. En ligsvöberske blev også tilkaldt for i forening med husets kvindelige medlemmer at vaske og iføre den døde ligklæderne. Disse klæder (buklæder) var af hvidt lærred og på forskellige steder, såsom hoved og bryst, belagt med kors af sorte bånd.

Begravelsen måtte altid foregå på en tirsdag, torsdag eller lørdag. To til tre dage før begravelsen fandt sted, sendtes en mand rundt bygden for at bede naboer, slægt og venner følge den af-døde til graven.

Forud måtte der være brygget, bagt samt anskaffet indtil et anker brændevin. Det var derfor tit og ofte så, at disse ligfærdslag i drik og overdådighed lignede bryllupper.

De nærmest pårørende blandt den afdödes efterladte var oftest klædte i mørke klæder, men forøvrigt bar gjæsterne vanlige hellig-dags- eller kirkeklæder. Fire, ja indtil otte mand bar skiftevis liget til graven, dog så, at ud fra den dödes hjem og under ind-

gangen på kirkegården måtte nogen af den afdödes allernærmeste slægtninge bære samt sætte liget ned i graven.

Vanligvis holdt kjögemesteren en tale ved den åbne grav, men var det fornemme og rige folk, som »flyede den afdöde til jorde», og som derfor havde råd til at betale præsten noget ekstra for ligtale og jordpåkastelse, se da var »far sjöl» velvilligst tilstede. I modsat fald forrettede han jordpåkastelsen på en söndag efter endt guds-tjeneste.

Umiddelbart för graven blev lukket, gjorde samtlige tilstede-værende korsets tegn over graven samt kastede tre håndfulde jord ned i den. En begravelsessalme blev afsjungen og graven lukket.

Samtlige gjæster reiste atter til ligfærdshuset, og åd de og drak ligfærd i to, tre dage.

Disse store ligfærdslag, hvori der ikke så sjælden forekom drik og tildels ufordrageligheder — der var altid nogen »leiinger» iblandt — har i den senere tid været i stærkt aftagende. Og til vangs-folkets ære må jeg vel kunne fremholde dets offervillighed ved på varmt interesserede mænds foranstaltning at have afskaffet brugen af brændevin ved alle ligbegjængelser.

OVE B. STEILE.

